

Katechismy o Marii – nárys mariánské tematiky v katechismech vydaných po Tridentském a Druhém vatikánském koncilu

František Urban

Na letošní rok připadá 450. výročí ukončení Tridentského koncilu a zároveň 50. výročí úmrtí papeže bl. Jana XXIII., jenž zahájil Druhý vatikánský koncil. Při této příležitosti chci nabídnout ve svém článku krátkou analýzu mariánské tematiky, jak je obsažena ve dvou církevních dokumentech, které je možno popravdě označit jako ovoce obou výše zmíněných koncilů. Jedná se o *Římský katechismus* (ŘK) z r. 1566 a *Katechismus katolické církve* (KKC), vydaný r. 1992. Nejprve krátce připomenou fakta, jež souvisí s průběhem jednotlivých koncilů, a okolnosti vzniku obou katechismů. Poté bude následovat samotná analýza mariánských motivů obsažených v obou uvedených dokumentech. Výsledky se v závěru ještě pokusím zhodnotit a zasadit do širšího teologického rámce.

1. DĚJINNÝ HORIZONT

Tridentský koncil byl svolán papežem Pavlem III. na 15. březen 1545 do italského Tridentu. Důvodem byla ze strany císaře Karla V. snaha o reformu církve a opětovné sjednocení s protestanty, naproti tomu papež chtěl spíše to, aby se koncil zaměřil na vyjasnění dogmatických otázek. Původně měla koncilní jednání reflektovat obojí problematiku paralelně. Koncil probíhal ve třech obdobích: první (1545–1548) bylo kvůli ohrožení šmalkaldskými vojenskými oddíly r. 1547 přeloženo do Bologně. Po smrti papeže Pavla III. pokračoval koncil v Tridentu (1551–1552), kde byl opět přerušen, tentokrát povstáním říšských knížat v Německu. Koncilní otcové se pak více soustředili na projednávání věroučných otázek, což se projevilo nejmarkantněji ve třetím jednacím období (1562–1563). Všechny dekrety a reformní výnosy koncilu potvrdil papež Pius IV. dne 26. ledna 1564, nicméně provádění koncilních rozhodnutí si

vyžádalo několik příštích desetiletí.¹ Svým sepsáním koncem r. 1564 se *Římský katechismus* může řadit k prvním plodům Tridentského koncilu vůbec. Je všeobecně známou skutečností, že velkou zásluhu na tvorbě tohoto církevního dokumentu měl zvláště kardinál Karel Boromejský. Katechismus byl poté ještě upraven a tiskem vydán o dva roky později, za pontifikátu Pia V.²

Druhý vatikánský koncil byl zahájen papežem bl. Janem XXIII. dne 11. října 1962 v tzv. benedikční aule Vatikánu. Koncilní otcové projednávali navržené předlohy ve čtyřech řádných zasedacích obdobích,³ nicméně spousta práce byla vykonána již v přípravných komisích a výborech. Celkem bylo vypracováno šestnáct dokumentů, které schválil a potvrdil papež Pavel VI. Koncil samotný byl rozpuštěn dne 8. prosince 1965 ve 13:20 střeoevropského času slovy: *Ite in pace Christi*.⁴

Zatímco v případě Tridentského koncilu šlo více o vyjasnění katolického učení a jeho jednání byla zaměřena *ad intra*, představovalo vyhlášení pastoračního koncilu bl. Janem XXIII. krok *ad extra*. Posláním církve je totiž nejen střežit a hájit svěřenou pravdu, ale též vytvářet mosty a ukazovat na Krista každému, kdo jej upřímně hledá.

Této změně perspektivy pak odpovídala i touha nově vydat katechismus katolického náboženství, jak ji projevili i účastníci mimořádného shromáždění biskupské synody konané r. 1985. V důsledku toho byla ustanovena dvanáctičlenná komise kardinálů a biskupů, nicméně návrhem vydat nově katechismus jako souhrn celé katolické nauky se zabývali všichni katoličtí biskupové, biskupské konference či jejich synody. Papež bl. Jan Pavel II. tak mohl při vyhlášení tohoto katechismu – o 30. výročí zahájení Druhého vatikánského koncilu, dne 11. října 1992 – s potěšením konstatovat, že *Katechismus katolické církve* je projevem biskupské kolegiality.⁵

¹ Srov. August FRANZEN, *Malé církevní dějiny*, Praha: Zvon, 1995, s. 224–225.

² Překlad do češtiny byl pořízen poprvé r. 1833. Vydání z r. 1867 nese název: *Katechismus z nařízení sněmu tridentského k pastýřům duchovním a z rozkazu Pia V. papeže římského na světlo vydaný*.

³ Jednalo se o tato časová pásma: 11. 10. – 8. 12. 1962; 29. 9. – 4. 12. 1963; 14. 9. – 21. 11. 1964; 14. 9. – 8. 12. 1965.

⁴ Srov. Otto Hermann PESCH, *Druhý vatikánský koncil: 1962–1965: Příprava, průběh, odkaz*, Praha: Vyšehrad, 1996, s. 105.

⁵ JAN PAVEL II., Apoštolská konstituce *Fidei depositum*, in KKC, Praha: Zvon, 1995, s. 10.

2. MARIÁNSKÁ TEMATIKA V ŘÍMSKÉM KATECHISMU

Katechismus vydaný z rozhodnutí Tridentského koncilu je rozdělen na čtyři části. První z nich pojednává o víře a přibližuje články Apoštolského vyznání víry. Druhá část se zabývá tematikou svátostí, třetí je věnována jednotlivým příkázáním desatera. Konečně ve čtvrté části je pojednáno o modlitbě, a to především o modlitbě Otče náš. Z praktického důvodu je na závěr ještě připojen doplněk, jenž ukazuje, jak jednotlivá témata katecheticky využít při nedělních homiliích během celého roku.

Mariánské motivy nalezneme především v první části ŘK, a to na místě pojednávajícím o vtělení Božího Syna. Tak hned ve výkladu druhého článku Apoštolského vyznání víry je Maria představena jako panna zasnoubená Josefovi a jeho řádná manželka.⁶ Rovněž je poukázáno na to, že Ježíš je plozen věčně z Otce přede všemi věky, jakožto člověk pak je „narozen v čase z matky Marie Panny.“⁷

Třetí článek víry mluví nejprve o panenství matky Boží před porodem a dovolává se vyznání konstantinopolského sněmu. Teologicky cenný pro mariologii je odstavec připomínající skutečnost, že při vtělení Božího Syna spolupůsobila celá nejsvětější Trojice.⁸

V dalších odstavcích tohoto článku je rozvedena pravda o panenském porodu Bohorodičky. Na christologické východisko celého tohoto učení, totiž uznání lidské přirozenosti Ježíše z Nazareta, navazuje ŘK tvrzením, že od okamžiku vtělení bylo v Mariině panenském těle přítomno Ježíšovo tělo, spojené s rozumovou duší, jakož i jeho božství. Nazaretská dívka je v této souvislosti nazvána „nejsvětější Panna a matka Boha a člověka“. Titul „neposkvrněná Panna“⁹ zde odkazuje na početí z Ducha svatého, nikoli na pravdu o neposkvrněném početí Mariině, což je v souladu s tehdejší otevřenou debatou, která se v církvi ohledně této otázky vedla.

Zdůrazněna je rovněž Mariina příslušnost k davidovské linii vyvoleného národa. Panenský porod je srovnáván s východem Krista ze zapечатěného hrobu a také s pruníkem slunečního paprsku sklem. Otázky Mariina panenství po porodu se katechismus dotýká velmi stručně, totiž

⁶ ŘK I, hl. III, otázka 5.

⁷ Tamtéž, otázka 8 a 9.

⁸ ŘK I, hl. IV, otázka 3.

⁹ Tamtéž.

konstatováním, že „oslavujeme její neporušené a ustavičné panenství nejpravdivějšími chválami.“¹⁰

ŘK dále označuje matku Boží titulem „nová Eva“, jenž čerpá z biblické paralely Kristus – Adam. Tímto způsobem je obhajováno tvrzení o Mariině bezbolestném porodu. Titul nová Eva je totiž chápán antitetic-ky k biblickému výroku o porodních bolestech ženy po spáchání prvotního hříchu: „ježto ona zachovavši neporušenost čistoty panenské, beze všeho bolesti pocitu, Ježíše Syna Božího porodila.“¹¹

Z předobrazů tajemství Kristova početí a narození ve Starém zákoně uvádí ŘK výslovně čtyři následující: zavřenou bránu svatyně (Ez 44,2), kámen, který se utrhł z hory bez lidského přičinění (Dan 2,34), Áronovu rozkvetlou hůl (Num 17,5) a konečně Mojžíšův hořící keř (Ex 3,2).¹²

Další zmínky o matce Páně bychom v první části ŘK hledali marně. Chybí zde poukaz na biblické scény, jako např. nalezení dvanáctiletého Ježíše v chrámě, není zmíněna Mariina přímůlva za svatebčany v Káně galilejské ani její přítomnost pod křížem. Žádný prostor není věnován ani tematice přítomnosti matky Boží v prvotní církvi. Jak ještě uvidíme, úloha Bohorodičky uprostřed putující církve bude zmíněna v samotném závěru celého dokumentu, nicméně v článku víry, pojednávajícím o společenství svatých, je formulováno pouze obecné přání, „abychom do té tak vznešené a blažené společnosti svatých připuštění byli a jsouce připuštění co nejstáleji v ní vytrvali.“¹³ Že matka Boží v této společnosti nemůže chybět, se předpokládá samo sebou.

Ani v dalších částech dokumentu se mariologické motivy příliš neobjevují. Výjimku představuje zmínka o účtě mariánských obrazů ve třetí části katechismu, kde je Maria nazvána titulem „nejsvětější a nejčistší matka“ Ježíšova.¹⁴ Podobně při rozboru třetího přikázání desatera se poznamenává, že krom neděle mají křesťané slavit svátky, mimo jiné ty, „které se světi nejblaženější Panně Marii.“¹⁵

Poslední mariánské inspirace v ŘK nalezneme u tématu modlitby. Po rozboru modlitby Páně je ve třech odstavcích pojednáno o marián-

¹⁰ Tamtéž, otázka 8.

¹¹ Tamtéž, otázka 9.

¹² Tamtéž, otázka 10.

¹³ ŘK I, hl. X, otázka 21.

¹⁴ ŘK III, hl. II, otázka 23. Mariina přímůlva je zmíněna nepřímou, totiž poukazem na skutečnost, že jediné Kristovo prostřednictví nevylučuje vyzývání svatých. Srov. tamtéž, otázka 14.

¹⁵ ŘK III, hl. IV, otázka 19.

ské modlitbě. Komentář k andělově pozdravu při zvěstování, uvedený v prvním z nich, odkazuje na Mariino přebývání ve slávě Trojjediného: „Boha nejvyšším chvalořečením a díkyčiněním oslavujeme, že nejblahoslavenější Pannu naplnil hojností všech darů nebeských, a samé Panně přejeme velikého toho štěstí.“¹⁶ Ve druhém odstavci je zmíněna moc Mariiiny přímlyvy za hříšníky, což má povzbudit věřící celé církve k větší důvěře vůči matce Boží. Konečně na závěr celého pojednání se objevují tituly „matka milosrdenství“ a „orodovnice věřícího lidu“ a je konstatováno, že „zásluhy její před Bohem jsou nejpřednější, i že ona jest na nejvýše nakloněná pomáhati pokolení lidskému.“¹⁷

3. MARIOLOGICKÉ VÝPOVĚDI KKC

V apoštolské konstituci *Fidei depositum*, již byl KKC vyhlášen, bl. Jan Pavel II. píše, že se jedná o „výklad víry církve a katolické nauky, jak je dosvědčuje a osvětluje Písmo svaté, apoštolská Tradice a učitelský úřad církve.“¹⁸ Již z této výpovědi můžeme tušit, že mariologické výpovědi KKC budou daleko více podepřeny odkazováním na prameny této teologické disciplíny,¹⁹ než tomu bylo u ŘK.

V první části KKC, pojmenované *Vyznání víry*, jsou mariologické výpovědi jako u ŘK dávány do souvislosti především s tajemstvím vtělení Božího Syna. Maria je zde vnímána jako panna a matka, a to nejen z pozice římskokatolické církve, jak dokládá např. citát z byzantské liturgie sv. Jana Zlatoústého: „Ó jednorozený Synu a Slovo Boha, ty, který jsi nesmrtelný, ráčil ses vtělit pro naši spásu v lůno svaté Boží Matky a vždy Panny Marie“ (§ 469).

Důkladně je prezentována otázka předurčení Bohorodičky. Maria je představena jako nejzářivější postava celého Izraele, v níž vrcholí a konkretizují se Boží zaslíbení a s níž přichází plnost času.²⁰ Je to právě 3. článek kréda, v němž KKC rozvádí nauku o Mariině neposkvrněném početí. Citována jsou příslušná slova z buly *Ineffabilis Deus* papeže Pia

¹⁶ ŘK IV, hl. V, otázka 8.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ JAN PAVEL II., *Fidei depositum*, s. 11.

¹⁹ Srov. MPMA, *Matka Páně: Památka – přítomnost – naděje*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, čl. 23–29.

²⁰ Srov. KKC 64, 144, 148 a především 489.

IX. z r. 1854, prohlašující tuto nauku za článek víry. V této souvislosti KKC dále uvádí, že otcové východní tradice jsou zvyklí označovat Marii jako „celou svatou“ (*Panhagia*) a že ji slaví jako „nedotčenou jakoukoli poskvrnou hříchu, takřka modelovanou Duchem svatým a vytvořenou jako nové stvoření“ (§ 493). Na skutečnost, že matka Boží sloužila tajemství vykoupení a že její svatost nelze chápat izolovaně, odtažitě od Krista a jeho díla spásy, odkazují i slova sv. Ireneje z doby nerozdělené církve: „Uzel, vzniklý neposlušností Evy, byl rozvázán poslušností Marie. Co zauzlila panna Eva nevěrou, to rozuzlila Panna Maria vírou.“²¹

Více pozornosti než v ŘK je rovněž věnováno rozboru tajemství Mariina ustavičného panenství. Námitka ohledně existence Ježíšových bratrů a sester je vysvětlena z hlediska tradice církve, která tímto pojmem označovala Ježíšovy nejbližší příbuzné, nikoli další děti Panny z Nazareta.²² Tím zůstává zároveň otevřena cesta pro chápání Mariina duchovního mateřství. Panenství a mateřství činí z nazaretské dívky zároveň obraz a nejdokonalejší uskutečnění církve, která sama je matkou a pannou, jak prohlašuje Druhý vatikánský koncil.²³ Tajemství Mariina panenství a jejího Božího mateřství tedy nezahání matku Páně do izolace, ale naopak představuje ji jako bytost otevřenou a vztahovou.

KKC zmiňuje přítomnost Bohorodičky nejen při vánočních událostech, ale i při dalších tajemstvích Ježíšova života, jako např. obřizka²⁴ a nalezení dvanáctiletého Ježíše v chrámě. Při rozboru tajemství Ježíšova veřejného života však výslovnou zmínku o matce Páně nenalezneme. Rovněž je konstatováno, že Ježíšova matka „je mnohem niterněji než kdokoli jiný spjata s tajemstvím jeho vykupitelského utrpení.“²⁵

Je zcela logické a koherentní, že KKC pojednává o Marii i v souvislosti s existencí a působením Ducha svatého. V osmém článku kréda, který mimo jiné vyjmenovává jednotlivé symboly Božího Ducha, se jméno nazaretské Panny objevuje u symbolů *Pomazání* a *Oblak*. Ona sama je pak označena symbolicky jako *příbytek*, který Duch svatý připravil Božímu Synu. Ze starozákonních textů vztahovaných k Bohorodičce jsou uvede-

²¹ KKC 494.

²² Srov. KKC 500.

²³ Srov. KKC 507, srov. též LG 63.

²⁴ Výslovně je zmíněna Simeonova předpověď Marii o meči bolesti, který má proniknout její srdce. KKC 529.

²⁵ KKC 618.

ny především texty o moudrosti (Př 8,1–9,6; Sir 24), dále je připomenut symbol hořícího keře a biblické označení „Žena“.²⁶

V pojednání 9. článku vyznání víry, nadepsaném *Společenství svatých*, je Maria označena titulem „Matka církve“.²⁷ Na podporu tohoto titulu katechismus uvádí slova Druhého vatikánského koncilu, kde je Maria představena jako ta, která „se svým jednorozeným hluboce trpěla, přidružila se k jeho oběti svou mateřskou duší a láskyplně souhlasila, aby byl zabit obětní dar, který ona zrodila. A nakonec, když Ježíš Kristus umíral na kříži, dal ji za matku učedníkovi těmito slovy: „Ženo, to je tvůj syn“ (Jan 19,26–27).“²⁸ Tuto svou mateřskou úlohu plní v církvi i po svém nanebevzetí, vždyť „nadále nám získává dary věčné spásy svými mnohonásobnými přímluvami.“²⁹

Samotné nanebevzetí Bohorodičky dává KKC do souvislosti s tajemstvím jejího neposkvrněného početí: Maria je vzata do nebeské slávy, když byla předtím uchráněna od jakékoli poskvrny dědičné viny. Tato výpověď víry nalezla v římskokatolické církvi své završení v prohlášení dogmatu o nanebevzetí nejsvětější Panny Marie papežem Piem XII. v r. 1950. Rovněž byzantská liturgie vyjadřuje úctu před tímto tajemstvím, aniž by ovšem směřovala nutně k jeho dogmatizaci:

Ve svém mateřství jsi uchovala panenství, ve své smrti (dosl. usnutí – pozn. překl.) jsi neopustila svět, ó Matko Boží; dosáhla jsi pramene života, ty, která jsi počala živého Boha, a osvobodíš svými modlitbami naše duše od smrti.³⁰

Ježíšova matka posiluje v křesťanech naději na vzkříšení. Tím ovšem není nijak zastíněna či zeslabena základní výpověď církve o velikonočním vítězství jejího Syna. Vždyť jak správně zmiňuje i Druhý vatikánský koncil v konstituci *Lumen gentium*, „jediné prostřednictví Vykupitele nevylučuje, nýbrž vyvolává rozličnou spolupráci tvorů, vyplývající z účasti na jediném zdroji.“³¹

Z toho důvodu je také mariánská úcta v církvi představena jako legitimní. KKC mluví o jedinečnosti této úcty, nicméně jasně ji odlišuje od

²⁶ Srov. KKC 721–726.

²⁷ Srov. KKC 963.

²⁸ KKC 964; srov. LG 57.

²⁹ Tomu odpovídají i její tituly: přímluvkyně, pomocnice, ochránkyně a prostřednice. Srov. KKC 969.

³⁰ KKC 966.

³¹ KKC 970.

„úcty klanění, která se vzdává vtělenému Slovu stejně jako Otci a Duchu svatému.“³² Výrazem úcty k Bohorodičce jsou dle KKC jednak liturgické svátky, jednak modlitba růžence, označená již Pavlem VI. za „souhrn celého evangelia“.³³

V posledních třech článcích Apoštolského vyznání víry se nalézají dva skromné odkazy na Marii: Při pojednání o smrti KKC vyzývá, „abychom prosili Matku Boží, aby se za nás přimlouvala, v hodinu smrti naší“ (Zdravas Maria).³⁴ Konečně v posledním článku kréda ve výkladu o nebeské blaženosti se praví: „Tento dokonalý život, toto společenství života a lásky s Nejsvětější Trojicí, s Pannou Marií, s anděly a všemi blaženými se nazývá nebe.“³⁵

Druhá část KKC se zaměřuje na liturgii. V ní matka Boží zaujímá důležité místo.³⁶ Právem se zde připomíná legitimita úcty posvátných obrazů svaté Panny a svatých, jejichž cílem je oslavovat Krista.³⁷ Z konstituce *Sacrosanctum concilium* Druhého vatikánského koncilu přebírá katechismus krom jiného i následující přirovnání o Panně z Nazareta: „V ní církev obdivuje a chválí nejvznešenější plod vykoupení. V ní jako v čistém obraze s radostí nazírá to, čím sama touží a doufá zcela být.“³⁸

V druhém oddílu, pojednávajícím o jednotlivých svátostech a svátostinách, je možné nalézt následující zmínky o matce Páně: v článku o eucharistii se mimo jiné píše, že církev při slavení této svátosti „je s Marií jako u paty kříže, spojená obětí a přímlovou“ (§ 1370). Článek věnovaný svátosti smíření v odstavci o odpustcích zase připomíná, že k pokladu církve, z něhož je možné odpustky získat, náleží též „nesmírná, nesrovnatelná a stále nová cena, jakou mají u Boha modlitby a dobré skutky blahoslavené Panny Marie a všech svatých.“³⁹ Konečně u svátosti man-

³² KKC 971.

³³ Tamtéž.

³⁴ KKC 1014.

³⁵ KKC 1024. Podobně i v souhrnu posledního článku: „Věříme, že množství duší, shromážděné kolem Ježíše a Marie v ráji, tvoří nebeskou církev...“ KKC 1053.

³⁶ „Na službě chvály Bohu a na naplnění jeho plánu se podílejí všichni obnovení v Kristu: nebeské mocnosti (čtyři živé bytosti), všechno stvoření, služebníci Staré i Nové smlouvy (čtyřiačtyřicet stárců), nový Boží lid (sto čtyřiačtyřicet tisíc), zvláště mučedníci (...), nejsvětější Matka Boží a konečně tak veliký zástup, který by nikdo nespočítal, ze všech národů, kmenů, plemen a jazyků.“ Srov. KKC 1138.

³⁷ Srov. KKC 1161.

³⁸ KKC 1172, srov. SC 103.

³⁹ KKC 1477.

želství KKC říká: „Kristus se chtěl narodit a růst v lůně Svaté rodiny Josefa a Marie“ (§ 1655).

Třetí část KKC pojednává o životě v Kristu a představuje matku Boží jako tu, na které se začínají uskutečňovat Ježíšova blahoslavenství.⁴⁰ Ve druhém oddílu této části, prezentujícím jednotlivá přikázání desatera, je matce Kristově věnováno opět několik krátkých zmínek. Při rozboru druhého přikázání je rouhání vztahováno též na jméno nazaretské Panny (§ 2162), třetí přikázání zase připomíná povinnost světit nejen neděli, ale též „svátek svaté Bohorodičky Marie, jejího Neposkvrněného početí a Nanebevzetí“.⁴¹ Podobně jako ve třetí části ŘK, ani v KKC se mariánské inspirace u rozboru dalších přikázání desatera nevyskytují.

Konečně ve čtvrté části KKC, věnované modlitbě, nalezneme několik odstavců, jež pojednávají přímo o Mariině modlitbě. Právě zde jsou shrnuty významné biblické momenty z jejího života.⁴² Znovu je zmíněno, že modlitba nazaretské Panny „se vyznačuje obětí celé její bytosti ve víře.“⁴³ Dále se rozebírá modlitba ve společenství s matkou Boží. Maria je zde představena jako „zcela průzračná“, jako ta, která „ukazuje cestu“ a je „znamením cesty“.⁴⁴ Na dvojí pohyb modlitby, tj. velebení Boha za „velké věci, které vykonal pro svou pokornou služebnici a skrze ni pro všechny lidi“ a odevzdávání proseb a chval Bohu skrze Marii odkazuje KKC při rozboru modlitby Zdrávas Maria.⁴⁵ Rovněž se připomíná modlitba růžence na Západě a Akathistu a Paraklize na Východě. Poslední zmínku o matce Páně v této části i v celém KKC nalezneme v § 2853, u komentáře k poslední prosbě modlitby Otče náš: „Začal pronásledovat ženu“, ale nemá nad ní žádnou moc: nová Eva, „plná milosti“ Ducha svatého, je osvobozena od hříchu a od porušení smrti (neposkvrněné početí a nanebevzetí Matky Boží, Marie vždy panny).“⁴⁶

⁴⁰ Srov. KKC 1717, 2030.

⁴¹ KKC 2177.

⁴² Mariinu spolupráci na Otcově plánu spásy dokládá její modlitba před vtělením Božího Syna a před vylitím Ducha svatého, příklad její přímlyvné modlitby ukazuje scéna v Káni galilejské a Mariin postoj u paty kříže, konečně její Magnificat je představen jako zpěv matky Boží i církve, zpěv sionské dcery a nového Božího lidu, zpěv díkůvzdání a zpěv „chudých“. Srov. KKC 2617–2619.

⁴³ KKC 2622.

⁴⁴ KKC 2674.

⁴⁵ Srov. KKC 2675–2677.

⁴⁶ KKC 2853.

ZÁVĚR

Mohli jsme vidět, že KKC se přidržuje rozdělení celé látky na čtyři základní části, stejně jako tomu bylo v případě ŘK. Jak je tomu ale s mariánskou tematikou těchto dokumentů? Stačí, abychom otevřeli předmětový rejstřík připojený na závěr KKC, a uvidíme, že je jí věnován daleko větší prostor než v ŘK. Shodně v obou katechismech nalezneme nejvíc mariologických výpovědí v první části, která spojuje Pannu z Nazareta s tajemstvím vtělení Božího Syna. V KKC je navíc zdůrazněna i Mariina aktivní přítomnost při Ježíšově kalvárské oběti a od ní se odvíjející její mateřská úloha v církvi.

Jednotlivé výpovědi týkající se mariánské tematiky jsou v KKC oproti pojetí ŘK obohaceny o četné citace Písma sv., posvátné tradice, liturgie a učitelského úřadu církve. Do mariologických výpovědí ve druhém z obou analyzovaných dokumentů jsou zařazena i témata pojednávající o tajemstvích Mariina neposkvrněného početí a jejího nanebevzetí, jak to odpovídá vývoji církevní nauky v těchto otázkách.

Mariánská úcta představuje podle KKC též důležitou dimenzi křesťanské zbožnosti. Tato zbožnost vyrůstá právě z biblických kořenů. Proto ji není možné odstranit. Maria byla a zůstává důležitou biblickou postavou, a proto i významným svědkem víry celé církve.

V neposlední řadě se jeví jako dobré vyzdvihnout ekumenický rozměr, k němuž mariánská nauka KKC vede. Jak již bylo řečeno, ŘK byl při předkládání církevní nauky zaměřen *ad intra*. Oproti tomuto dokumentu KKC mariánskou tematiku nejen rozšířil, ale též prohloubil – např. tím, že čerpal z tradice východní církve. V této perspektivě by mohl následovat další krok: vždyť reformátoři církve, jako např. mistr Jan Hus,⁴⁷ byli většinou silně mariánsky založení. I jejich mariánské výpovědi by se mohly stát inspirací pro všechny křesťany, aby tak mohli stále víc poznávat plnost Božího zjevení o Marii z Nazareta.⁴⁸

Katoličtí křesťané jsou někdy obviňováni z toho, že staví Marii Bohu na roveň. Od tohoto obvinění je nutné zásadně se distancovat. Nicméně pravdou zůstává, že matka Boží, jak ji představuje Písmo svaté, Tradice i učitelský úřad církve, je člověkem, jakého si Bůh přál mít. Ona je novou

⁴⁷ Srov. F. URBAN, *Sondy do české středověké mariologie. Mariologie Arnošta z Pardubic, Jana z Jenštejna, Jana Husa a Jana Rokycany*, disertační práce obhájená na CMTF UP, Olomouc 2012, s. 85–98.

⁴⁸ Srov. MPMA, *Matka Páně*, čl. 68.

Evou, která v síle Boží milosti dává svůj život zcela do služby díla spásy. Proto oba výše analyzované spisy, *Římský katechismus* a především *Katechismus katolické církve* představují nazaretskou dívku jako bytost hodnou naší hluboké úcty a chvály.⁴⁹

Catechisms About Mary – An Outline of Marian Themes in Catechisms Published After the Council of Trent and the Second Vatican Council

Key words: Catechism; Mary the Virgin; Mother of God; Church; Marian devotion

Abstract: The article analyses certain statements about Mary which appear in the *Catechism of Trent* and the *Catechism of the Catholic Church* published after the Second Vatican Council. Firstly, the historical situation which influenced the rise of these documents is sketched. An analysis of Marian motifs report two chapters which reveal basic views on the person of Mary of Nazareth and on the importance that she had in the Catholic Church in the 16th as well as in the 20th century. In the first Catechism, Mary is presented as the Virgin and mother of God, and the aspect of her spiritual motherhood is mentioned. The Catechism of the Catholic Church adds the mysteries of the Immaculate Conception and the Assumption. Through this analysis the author argues that Mary is a human being as God wanted humans to be from the beginning.

František Urban, Th.D.
Katedra systematické teologie
CMTF UP
Univerzitní 22
771 11 Olomouc

⁴⁹ Srov. Lk 1,48.